

ZALMSCHOUW VAN HOUT

Toen Peter Schouten zijn 40-jarig jubileum aankondigde als scheepstimmerman had hij nóg iets te melden. Hij had een houten zalmschouw gebouwd. Dat is bijzonder, want daarvan vaart er geen enkele authentieke nog rond. Hoe kom je dan aan een goed voorbeeld? Fotografie Bertel Kolthof Tekst Arthur van 't Hof

Zalmschouwen zijn van staal, de vroege exemplaren van ijzer, dat weet iedereen. Toch moet het type ooit geëvolueerd zijn uit een houten 'oer-type' dat voorafging aan de schuiten van de bekende bouwers. Scheepstimmerman Peter Schouten was erg gecharmeerd geraakt van de zalmschouwen of drijverschuiten, zoals ze ook wel genoemd worden. In de loop der jaren heeft hij er vele masten, zwaarden en roeren voor gemaakt. Hij had ook meegevaren op de schuit van Arie van der Ree, de grote kenner van dit type. Vooral de gebruiksmogelijkheden bevielen hem: de huik op het voordek blijft staan en zo kun je altijd, zonder de boel te hoeven ombouwen, aan boord blijven slapen. Wel zette hij vraagtekens bij de zeileigenschappen, dat moest toch beter kunnen?

Verwachting overtroffen

Om maar vast op de zaken vooruit te lopen, dat kon ook veel beter. Na zijn jubileumfeest, waarbij ook de zalmschouw werd gedoopt, deed Peter Schouten even later mee aan de Motketelwedstrijden bij de Koninklijke op Loosdrecht. Hij vormde een beetje vreemde eend in de bijt tussen de Friese tjotters en schouwtjes, maar verraste vriend en vijand

door hoog in het veld te eindigen. Op 'rating' eindigde hij een wedstrijd zelfs als eerste en dat met geleende zeilen uit 1953! De zalmschouw overtrof zijn verwachtingen.

Terug naar waarmee het allemaal begon. In 2020 kreeg het idee een houten zalmschouw te bouwen vastere vorm. Maar de vraag rees al snel: wat voor zalmschouw moet het worden? Er bestaan wel wat tekeningen, maar die uit de periode 1860-1875 tonen een overnaads scheepje, terwijl alle oude foto's van houten zalmschouwen (en dat zijn er toch aardig wat) die Arie in zijn archief heeft, een gladboordige zalmschouw laten zien. De sleutel bleek een tekening van W.K. Versteeg, die moet dateren uit ca. 1900.

Een tekening en oude foto's

W.K. Versteeg is geen onbekende voor Peter Schouten, want Versteeg bouwde twee hoogaarsjachten, de *Passepartout* en de *Patrice*, en die laatste ligt bij Schouten in onderhoud. Maar Versteeg werkte ook voor Ir. Emile van Konijnenburg die deel 1, 2 en 3 publiceerde van *De Scheepsbouw vanaf zijn oorsprong*. (Zie SdZ 2017.1 voor een uitgebreid artikel). In het Maritiem Museum Rotterdam, dat de nalatenschap van Konijnenburg beheert, ligt ook de

De houten zalmschouw BI23 (BI is de visserij-aanduiding voor Brielle) voor de timmerloods in Kortenhoef. Links de hoogaars *Patrice*, gebouwd door W.K. Versteeg

vorige pagina: Het sprietzeil (van 1953!) leent Schouten voorlopig. Het nieuwe tuig zal een iets grotere fok krijgen

tekening van Versteeg met als titel 'Zalmdrijver', schaal 1:20. Deze tekening is er in meerdere versies, ook ingekleurd, en deze tekening van Versteeg, die hij vast en zeker maakte na een opmeting, diende als basis voor Peter Schouten om mee aan de slag te gaan. (Een door Versteeg zelf ingekleurd exemplaar siert het boek over de houten zalmschouw, zie kadertje.) Daarnaast kon de tekening vergeleken worden met de vele beschikbare foto's.

Torderen

Peter liet de tekening vergroten naar 1:10 en nam daaruit de vlakmaten voor zijn zalmschouw. Daarnaast putte hij informatie uit twee bouwbestekken van de Kinderdijker scheepswerf Jonker. Bij het stroken bleek de tekening van Versteeg niet helemaal te kloppen, dus maakte Peter Schouten een nieuwe tekening waarin hij nog wat aanpassingen

boven: Peter Schouten aan de riemen, hij koos voor roeipennen in plaats van roeikasten, die wel op alle oude foto's staan

onder: De karakteristieke kop van de zalmschouw met een 'heve', een opgebrand vlak, en daarop de stevenbalk. Stalen zalmschouwen zijn wat gestrekter. Ook is hier mooi het zwaardbeslag te zien dat bevestigd is op het zwaardspant. Dat spant staat ter hoogte van de voorzijde van de bun

rechtsboven: De zwaarden steken wat dieper dan die W.K. Versteeg had getekend

rechtsonder: De B123 heeft een fraaie zeeg meegekregen. Ook de valling van de achtersteven geeft de zalmschouw wat meer elegantie mee

verwerkte. Een belangrijke was de valling van de achtersteven. Bij Versteeg is sprake van een vrijwel rechte achtersteven – zoals overigens de stalen zalmschouwen allemaal hebben –

maar zo legt Schouten uit, dat bracht een probleem met zich mee: 'Arie was heel stellig, de eerste gang bestaat uit één stuk! Dat zijn dus enorm brede planken en ik dacht "hoe krijg ik dat voor elkaar", want hoe krijg je die getordeerd? Door de steven iets te laten vallen dus.' Overigens is het logisch dat die steven bij de stalen zalmschouwen zo recht mogelijk werd, legt Peter uit, want dan hadden de vissers achterin de schuit nog steeds een recht vlak en zo stond je dus als stuurman aan het roer een stuk comfortabeler, dan op een schuinlopend vlak. En voor een staalbouwer maakt die vorm toch niet uit.

Gebruikt hout

Tijdens de bouw paste Peter overigens de hulpspanen ook nog wat aan nadat hij de

strooklatten had aangebracht, opnieuw met het oog op het torderen van de gang en het boeisel. Voor het vlak, waarin een flinke ronding moest worden gebrand voor de 'heve' had Schouten nog een mooi stuk eiken liggen, de eerste gang werd van iroko gemaakt. Die eerste gang is namelijk maar liefst 65 centimeter breed en zoals Schouten opmerkt, dat impliceert dus dat die gehaald moet worden uit een onbetaalbare stam eiken van maar liefst 90 cm diameter.

Terwijl het materiaal als vanzelf vroeg om een aanpassing van de achtersteven, bleek uit een vergelijking van de oude foto's en de Versteegtekening dat de positie van de zwaarden ook niet helemaal correct getekend was. De positie van de zwaardophanging bevond zich altijd ter hoogte van de voorzijde van de bun. Peter

links en midden: Mooie voorbeelden van het smeedwerk dat Rhett Eekels verzorgde (merkteken: het eikeltje op de mastklik)

rechts: De zwaardkoppen werden door W.K. Versteeg heel anders getekend, maar Peter Schouten kan putten uit jarenlange ervaring voor de vorm. Ze zijn van hout en op het zwaard bevestigd met lange nagels die aan de andere kant worden omgeslagen

plaatste ze dus iets naar achter. Hij is ook zeker genoeg om te zien dat de vorm van roer en zwaard op de tekening niet de beste was. Ook die paste hij aan. Bovendien zag de roerkop er op de tekening een beetje ielig uit. Voor zijn eigen houten zalmshouw maakte Peter een veel voller model. En terwijl de houten zalmshouwen vaak roeikasten hadden, zeg maar een verhoging op het boeisel waarin de roeriem ligt, verkoos Peter een roeipen.

Ervaring met de steekhengst

Zalmshouwen of drieversschuiten, de naam zegt het al, werden gebruikt voor de visserij op de rivier, tot zelfs in de zeegaten aan toe, zoals op de toen nog open Brielse Maas bij Den Briel. In het boek dat Arie en Peter maakten over de bouw van deze houten zalmshouw staat een prachtige foto uit Woudrichem waarbij een visser trots een enorme zalm toont. Naast elkaar zie je op die foto een stalen (ijzeren?) en houten zalmshouw liggen.

Een andere mooie serie foto's toont de zalmvisserij op de Brielse Maas met behulp van een zalmsteek, simpel gezegd een dwars op de rivier geplaatst staketsel met netten ertussen. Bijzonder is dat je daarop een zalmshouw aan het werk ziet naast een steekschuit die weer doet denken aan de steekhengst *Boreas* die Peter Schouten 'vernieuwbouwde' voor de

Stichting Behoud Hoogaars (zie SdZ 2015.5). 'Daar heb ik veel aan gehad', zegt Peter nu, 'omdat je overeenkomsten ziet tussen deze twee scheepstypen. Zo heeft de zalmshouw net als de steekhengst een dubbeling aan de bovenzijde van het boeisel, zeg maar een wegering. De spanten die later worden geplaatst worden ingekeept en vallen dus over die dubbeling heen. Het klinken door de spanten, de dubbeling en het boeisel, kende ik gelukkig al van de *Boreas*. Misschien is de constructie ooit zo bedacht omdat het geheel sterk moest zijn omdat de netten eroverheen aan boord werden getrokken', meent Schouten.

Jubileum

De tewaterlating van de zalmshouw eind april van dit jaar was een hele happening. Veel scheepstimmerlieden uit heel Nederland kwamen een kijkje nemen en iemand grapte dat er maar beter geen bom kon vallen, want dan zouden de resterende scheepstimmerlieden plotseling twee keer zoveel te doen hebben. Net als de steekhengst 8 jaar eerder kreeg ook deze zalmshouw een plaquette van het Stamboek, een extra pluim voor de lange carrière van Peter Schouten.

Peter begon in 1983 met zijn eigen scheepstimmerwerf, nadat hij als jonge jongen kennis had gemaakt met houten boten via scheepsrestaurateur Piet Dekker. Piet had zijn werf direct naast de plek waar de werf van Schouten zich nu bevindt. Het is een idyllische locatie in het groen met rondom de Loosdrechtse Plassen. Nu de houten zalmshouw af is zal Peter gaan beginnen met de restauratie van de boeier *Ludana*. Een groot project waarvoor hij zijn loods moet uitbreiden om droog te kunnen werken. Maar in zijn loopbaan heeft hij meer

gedaan dan alleen de restauratie van Hollandse schepen. Als replica voltooide hij voor Maas-luis een trekschuit (zie SdZ 2021.6) en als "echte" nieuwbouw bouwt hij de mooie Wantij, een naar Engelse snit ontworpen kotterachtige boot waarmee je ook makkelijk tochten over zee kunt maken. Laten we hopen dat Peter Schouten nog lang niet uitgetimmerd is! 🍷

BOEK BESTELLEN

Het boek *Houten Zalmshouw, gebouwd naar een tekening van W.K. Versteeg van Arie van der Ree en Peter Schouten* is online te bestellen voor € 34,50 via de website www.dordtsebestseller.nl Het boek is opgedeeld in een aantal delen en begint met de zoektocht naar een 'oorspronkelijke' houten zalmshouw. In dit deel vind je veel historisch interessante foto's terug met de houten zalmshouw in functie (vissend

als recreatieschip. Daarna beschrijft Schouten uit en te na het bouwproces. Vervolgens wordt er ook gedetailleerd verslag gedaan van het werk in de smederij van Rhett Eekels,

die al het beslag (zoals het zwaardbeslag) maakte, puur handwerk! Waarna vervolgens nog een deel volgt over het maken van alle toebehoren, zoals de roeiriemen en bijvoorbeeld de pikhaak.

Houten Zalmshouw
GEBOUWD NAAR EEN TEKENING VAN
W. K. VERSTEEG.

ARIE VAN DER REE PETER SCHOUTEN

